

**Mgr. Michala Feistingerová; Mgr. Michaela Vladyková; Mgr. Petra Jahodářová;
Mgr. Kristýna Khorelová**

Základní pojmy, týkající se oblasti humanitární pomoci a rozvojové spolupráce

Anotace

Příspěvek představuje stručný přehled některých stěžejních pojmů, nezbytných pro orientaci v tématu humanitární pomoci a rozvojové spolupráce.

Klíčová slova

Terminologie, výklad pojmů, humanitární pomoc, rozvojová spolupráce.

Annotation

The paper presents a brief overview of some key terms, that are necessary for orientation in the topic of humanitarian aid and development cooperation.

Keywords

Terminology, definition of terms, humanitarian aid, development cooperation.

Základní pojmy

Ještě před snahou podrobněji proniknout do tématu humanitární pomoci a rozvojové spolupráce je důležité uvést a vysvětlit základní pojmy.

Nejdůležitější je rozhodně potřeba rozlišit pojmy **humanitární pomoc** a **rozvojová spolupráce**, přičemž za **zahraniční pomoc**¹ obecně se považuje „*jakýkoliv tok kapitálu či veřejných financí ve formě půjček nebo grantů do jiných zemí, který splňuje dvě kritéria:*

1. *Tento kapitál nemá z pohledu dárce komerční účel;*
2. *V případě půjček jde o kapitál poskytovaný za zvýhodněných podmínek (výhodnější úroková míra a doba splatnosti, než za běžných podmínek).“²*

Humanitární pomoc

Pojmem **humanitární pomoc** (Humanitarian Aid) se rozumí „*... materiální, logistická či odborná pomoc poskytnutá za účelem překonání humanitární krize způsobené například přírodní katastrofou nebo ozbrojeným konfliktem. Hlavním cílem je záchrana lidských životů, zmírnění utrpení a zajištění lidské důstojnosti.*“³

Ambicí humanitární pomoci je rovněž znovuoobnovení způsobu a kvality života, jaký lidé měli před danou krizí. Humanitární pomoc má krátkodobý charakter a je nárazová; trvá po dobu, po kterou si oblast není schopna zajistit „základní potřeby“⁴ sama.

¹ Zahraniční pomoc obecně znamená pomoc za hranicemi státu, pomoc do jiné země.

Zahraniční rozvojová spolupráce je plnohodnotnou součástí zahraniční politiky státu. Rozvojová pomoc přispívá k zajištění bezpečnosti a stability na globální úrovni i k předcházení konfliktů na regionální a lokální úrovni, omezení nežádoucí migrace, bezpečnosti v oblasti životního prostředí, podpoře demokracie, dodržování lidských práv a základních svobod a posilování právního státu.

Rozvojová spolupráce a humanitární pomoc. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky.

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/index.html

² Stát, prostor, politika: vybrané kapitoly z politické geografie. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2000.

³ Humanitarian Aid: humanitární pomoc. Rozvojovka.cz. 2013.

<http://www.rozvojovka.cz/abeceda-rozvoje/192-humanitarian-aid-humanitarni-pomoc.htm>

⁴ Tento pojem není nikde definován. Za základní potřeby se považuje vše, co je nezbytně nutné k důstojnému životu člověka, jako například základní výživa, bydlení, ošacení, dále zajištění přístřeší (dočasné příbytky, distribuce stanů), zajištění vody a hygieny, distribuce léků, lékařské ošetření, provizorní výuka, psycho–sociální pomoc obětem katastrofy.

Poskytování humanitární pomoci se řídí čtyřmi základními humanitárními principy:⁵

- **Lidskost** (humanita): jejím smyslem je záchrana lidských životů a zachování lidské důstojnosti, zvláště se klade důraz na ochranu dětí,⁶ žen a starých lidí.
- **Nestrannost**: pomoc se poskytuje výhradně na základě potřebnosti a neměl by zde být prostor pro vlivové instituce. Tento princip dále vylučuje nepřátelské prostředí, stranění a zaujatost.
- **Neutralita** (nestrannost): zákaz diskriminace z hlediska etnického původu, náboženství, pohlaví, národnosti, politických důvodů.
- **Nezávislost**: pomoc se nesmí řídit politickými, ekonomickými, vojenskými ani jinými zájmy dárce nebo příjemce.

Potřeba poskytnout humanitární pomoc může vycházet ze tří hlavních důvodů, jako následek:⁷

- Živelní pohromy, tzv. přírodní/naturogenní katastrofy nebo nehody způsobené člověkem, tzv. antropogenní události. Tím se obvykle rozumí nenadálá krize, která postihuje určitou oblast a její obyvatele. Zanechává za sebou oběti na životech, zranění, znehodnocený majetek i životní prostředí.⁸
- Humanitární krize v důsledku válečného konfliktu. Humanitární pomoc v této oblasti je spojována především s přesuny obyvatel, vysídlení osob, uprchlíky. Náplní je tedy humanitární ochrana obyvatelstva,⁹ zřizování uprchlických táborů. V dalších fázích například odminování.¹⁰ V případě humanitární pomoci během válečných konfliktů je

⁵ Humanitární principy jsou odvozeny ze základních principů, kterými se řídila činnost Mezinárodního výboru Červeného kříže. V současné době jsou principy formálně zakotveny ve dvou usneseních Valného shromáždění Organizace spojených národů. Lidskost, neutralita a nestrannost jsou schváleny v rezoluci Valného shromáždění č. 46/182, která byla přijata v roce 1991. Rezoluce Valného shromáždění č. 58/114 z roku 2004 přidala jako čtvrtý princip humanitárních akcí nezávislost.

What are Humanitarian Principles? OCHA on Message. 2012.

https://ochanet.unocha.org/p/Documents/OOM-humanitarianprinciples_eng_June12.pdf

⁶ Existuje nespočet mezinárodních organizací a obecně dokumentů zabývajících se ochranou dětí. Například Deklarace práv dítěte (přijata Valným shromážděním Organizace spojených národů dne 20. listopadu 1959), Úmluva o právech dítěte (1989), Úmluva o ochraně dětí (1993), z organizací např. Save the Children (1919), UNICEF (1946).

⁷ Základní přehled humanitární pomoci. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2010.

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/prirucka_WFP_pro_nevladni_organizace/zakladni_prehled_humanitarni_pomoci.html

⁸ Přírodních katastrof je celá řada: zemětřesení, svahové pohyby (laviny), působení větru, prachové, pískové a sněhové bouře, tsunami, sopečná činnost, ničivé požáry a mnoho dalších. Antropogenní, například: havárie ropných tankerů, výbuchy elektráren, chemické znečištění.

⁹ Varování, ukrytí, evakuace, nouzové přežití, použití prostředků individuální ochrany a další.

¹⁰ Mezi nejvíce zaminovaná místa světa patří Afghánistán (v zemi je 4 681 minových polí a 192 bojišť. Přes 670 000 Afghánců (3 % populace), žije ve vzdálenosti do 500 metrů od kontaminovaných oblastí. V současné době je z tohoto důvodu usmrčeno v průměru 31 civilistů za měsíc. V Evropě nejvíce postižená Bosna a Hercegovina (zaminováno je odhadem 1 555 kilometrů², a 220 000 min. Zcela odminovaná by země měla být v roce 2019).

Afghanistan. United Nations Mine Action Gateway. 2013.

<http://www.mineaction.org/programmes/afghanistan>

důležité opírat se o mezinárodní humanitární právo.

- Dlouhodobé, tzv. strukturální, komplexní humanitární krize. Tyto krize jsou převážně v oblastech, kde se problémy hromadí (politická nestabilita, chudoba, nerovnoprávnost žen a další), v tom případě není možné vyřešit krizi v krátkodobém horizontu.¹¹

Humanitární pomoc je obvykle strukturována do následujících fází:¹²

- Okamžitá pomoc: týká se období bezprostředně po katastrofě, má pomoci přeživším a zajistit jim základní a nezbytné podmínky pro život, především pitnou vodu, potraviny, zdravotní ošetření a léky.
- Dočasná rehabilitace: trvá cca 2 týdny až 3 měsíce po katastrofě. V této fázi je důležité dále se starat o lidi, kteří ztratili domov, obnovit infrastrukturu, zmapovat, co všechno katastrofa napáchala, co je důležité opravit přednostně a zároveň rychle obnovit základní priority (elektrický proud, infrastruktura, doprava). Také probíhá vyhodnocení a stanovení škod a odhadů množství finančních prostředků.
- Fáze obnovy: počítá se průměrně do dvou let od katastrofy, kdy se uplatňuje především u méně rozvinutých zemí princip „building back better“.¹³ Do této fáze se přiřazuje i prevence, systémy varování a další.

„V úspěšném a účelném poskytnutí humanitární pomoci hrají hlavní roli rychlost, kvalitní zhodnocení situace přímo na místě a dostatek finančních prostředků.“¹⁴

¹¹ V těchto situacích převažuje potravinová pomoc, zajištění vody, obnova základního živobytí, zajištění základní zdravotní péče, výživy a humanitární ochrany (zejména ve vztahu k uprchlíkům), dále například péče o ženy a děti postižené sexuálním násilím, lidi infikované HIV/AIDS a pomoc dalším skupinám obyvatel na okraji společnosti.

Základní přehled humanitární pomoci. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2010.

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/prirucka_WFP_pro_nevladni_organizace/zakladni_prehled_humanitarni_pomoci.html

¹² Základní přehled humanitární pomoci. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky.. 2010.

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/prirucka_WFP_pro_nevladni_organizace/zakladni_prehled_humanitarni_pomoci.html

¹³ Literatura rozlišuje tento princip ve dvou podobách. Prvním je obnova směrem k vyšší úrovni rozvoje než před katastrofou, zejména u méně rozvinutých zemí. Dalším významem se rozumí péče o duševní zdraví, tedy zejména psychologická pomoc obyvatelstvu po mimořádné události. Build back better se řídí sedmi zásadami: pouč se z minulosti; pomoc je určena těm, kdo ji potřebují; lidé postižení katastrofou by měli mít rozhodovací pravomoci; prioritou je obnova místního hospodářství a obživy; diverzifikace rekonstrukce a obnovy; tam, kde je to možné se doporučují využívat vlastní zdroje; obnova by měla brát v úvahu budoucí nebezpečí a ohrožení.

Principles of "Building Back Better". Practical Action; Disaster Risk Reduction. 2013.

<http://practicalaction.org/principles-building-back-better>

¹⁴ Humanitární pomoc a obnova. Člověk v tísni. 2013.

<http://www.clovekvtisni.cz/cs/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/humanitarni-pomoc-a-obnova>

Rozvojová spolupráce

Rozvojová spolupráce (Development Cooperation) je činnost typicky dlouhodobě plánovaná, zaměřující se na odstraňování příčin rozvojových problémů, na chudobu a potenciál pro lidský rozvoj. Snaží se předcházet světové nestabilitě, konfliktům a velké chudobě. Podporuje ekonomický, politický a sociální rozvoj. Stěžejní je spolupráce mezi dárcovskými a přijímacími zeměmi. Důležité je měřítko efektivnosti, měly by být nacházeny podmínky a způsoby, jak lidem v ekonomicky méně vyvinutých zemích světa pomoci snížit sociální a ekonomické problémy. Rozdíly mezi pojmy rozvojová „spolupráce“ a rozvojová „pomoc“ se nemusí zdát veliký, přesto je v příručce „Společný svět“ obecně prospěšné společnosti Člověk v tísni zmíněno zásadní: „*měl by se používat termín rozvojová spolupráce. Ten totiž poukazuje na rovnost subjektů, stejné zapojení a stejnou míru zodpovědnosti.*“¹⁵

Další definice rozvojové spolupráce může být následující: „*jakákoliv forma spolupráce, která se snaží reagovat na dlouhodobé problémy chudších zemí, zejména s ohledem na ekonomické, sociální, zdravotní a ekologické aspekty života lidí, kteří v nich žijí.*“¹⁶

Nejobecnější přijímaná definice oficiální rozvojové pomoci (official development assistance, ODA) byla formulována Výborem pro rozvojovou pomoc při Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj: „*Oficiální rozvojová spolupráce (ODA) je definována jako soubor těch transferů do rozvojových zemí a multilaterálních institucí, které jsou poskytovány místy, jako vlády států či místní vlády, nebo jejich výkonnými orgány. Každá transakce by měla splňovat následující kritéria:*

1. *Je poskytována s cílem podpořit ekonomický rozvoj a blahobyt v rozvojových zemích;*
2. *Nemá komerční charakter a obsahuje grantovou složku, která tvoří minimálně 25 %.*“¹⁷

Rozvojovou spolupráci lze rozdělit do čtyř základních skupin:¹⁸

- a) Strukturální rozvojové projekty – jsou nejvíce viditelné a zaměřené na chudé země. Nadnárodní instituce poskytují vládám zemí půjčky na restrukturalizaci domácí ekonomiky;
- b) Rozvojové programy – probíhají na bilaterální úrovni mezi vládami rozvojových států a rozvojovými agenturami vyspělých států.¹⁹
- c) Menší rozvojové projekty – jsou realizované nevládními organizacemi, které kladou důraz na práci s místními obyvateli.
- d) Mini-projekty rozvojové spolupráce – zaměřují se na velmi konkrétní a objemově omezenou práci s malými skupinkami lidí. Cílem je mimo jiné i přímý kontakt a navázání mezilidských vztahů.

¹⁵ Společný svět: Příručka Globálního rozvojového vzdělávání. Člověk v tísni, Praha 2004, s. 236.

¹⁶ Společný svět: Příručka Globálního rozvojového vzdělávání. Člověk v tísni, Praha 2004, s. 236.

¹⁷ Stát, prostor, politika: vybrané kapitoly z politické geografie. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2000.

¹⁸ Společný svět: Příručka Globálního rozvojového vzdělávání. Člověk v tísni, Praha 2004, s. 239.

¹⁹ Například podpora školství, zdravotnictví, infrastruktury.

Další pojmy

Co se týká objasnění dalších pojmů důležitých pro pochopení popisované problematiky, je vhodné uvést následující:

„Trvale“ udržitelný rozvoj (Sustainable Development): „rozvoj umožňující uspokojit potřeby současné generace, aniž bychom způsobem našeho života omezili práva a potřeby budoucích generací“.²⁰ Tedy jaký vliv má náš současný způsob života na životní prostředí a v jakém stavu ho přenecháme příštím generacím.²¹

Dárce (Donor): dárcem mohou být mezinárodní organizace, národní vlády, privátní a další dárci, jednotlivci, tedy všichni, kdo dobrovolně a nenuceně něco poskytují. Ať už finanční nebo materiální prostředky (jídlo, oblečení, léky a další), aby pomohli jiné osobě nebo organizaci.²²

Příjemce (Recipient): příjemcem je ten, kdo pomoc přijímá. Z jeho potřeb by měl projekt vycházet. Příjemce by měl být aktivně zapojen do procesu. Mezi příjemce patří například vláda, lokální zastupitelé, organizace, lidé. Dále můžeme příjemce rozdělit na přímé a nepřímé.²³

- Přímí ihned využívají výstup projektu (školy, nemocnice, kurzy).
- Nepřímými jsou subjekty, na které projekt spadá až zprostředkovaně.²⁴
- Pojem 100 % příjemce označuje toho, kdo z rozpočtu více bere, než do něj vkládá.

Realizátor: organizace, skupina, jednatel, tedy ten, kdo je přítomen v místě pomoci. Spolupracují s příjemci a dalšími zainteresovanými organizacemi. V posledních letech se ukazuje, že je lepší, pokud je subjekt tzv. místní, to znamená, pokud pochází přímo z dané země.²⁵ Ostatní občané tak projekt považují více „za svůj“,²⁶ lépe se k němu staví a hodnotí ho kladněji.

²⁰ Novinář, rozvojová pomoc a humanitární pomoc. Člověk v tísni, Praha 2007, s. 64.

²¹ Tento koncept se začal rozvíjet během 80. let XX. století, kdy aktivisté začali upozorňovat na problémy, které s sebou nese rychlý hospodářský růst. Problémem může být znečištění ovzduší, vody a půdy, rychlé vyčerpávání neobnovitelných i obnovitelných zdrojů, ztenčování ozonové vrstvy.

Společný svět: Příručka Globálního rozvojového vzdělávání. Člověk v tísni, Praha 2004, s. 64.

²² Novinář, rozvojová pomoc a humanitární pomoc. Člověk v tísni, Praha 2007, s. 46.

²³ Novinář, rozvojová pomoc a humanitární pomoc. Člověk v tísni, Praha 2007, s. 42.

²⁴ Jejich životní úroveň se zlepšil díky projektu.

²⁵ Místní realizátor zajistí nevhodnější postupy realizace. Využívá své znalosti a poznatky místních zdrojů. Zahraniční organizace provádějí pouze školení a přípravu místních realizátorů. Toto využití je i finančně méně náročné. Zahraniční organizace a odborníci jsou tak zapojováni pouze v situacích, kdy je zapotřebí kvalifikovaných znalostí, které v zemi nejsou k dispozici. Za příklad můžeme považovat situaci, kdy je neziskovou organizací odsouhlasena a financována výstavba studní v oblasti. Realizátorem bude místní firma, která bude za realizaci zaplácena a místní obyvatelé tak budou mít lepší přístup k výslednému dílu.

²⁶ Novinář, rozvojová pomoc a humanitární pomoc. Člověk v tísni, Praha 2007, s. 44.

Vlivové instituce: „*jedná se o instituce, organizace i jednotlivce, kteří ve větší či menší míře mají možnost ovlivnit průběh rozvojové spolupráce, ať už formou vytvoření legislativy (vládní instituce), ekonomického tlaku (komerční subjekty), ovlivňováním veřejnosti (media, náboženské instituce, nevládní organizace), či mezinárodní intervenci (mezinárodní organizace).*“²⁷

Bilaterální pomoc (Bilateral Aid): dvoustranná pomoc, kdy jsou prostředky jedné země poskytovány přímo druhé zemi. Většinou takto proudí prostředky do zemí, se kterými má dárcovská země úzké historické nebo ekonomické vazby. „*Může tak být nástrojem k prosazování zájmů země pomoc poskytující, za což je často kritizována. Objem dvoustranné pomoci je dlouhodobě větší, než pomoci mnohostranné.*“²⁸ Pomoc tak může působit efektivněji a účinněji na měnící se podmínky.²⁹

Multilaterální pomoc (Multilateral Aid): představuje pomoc mnohostrannou. Podmínkou je účast minimálně tří stran (organizace, vlády, státu). Představuje prostředky pro rozvoj, poskytnuté většinou prostřednictvím mezinárodních organizací (Organizace spojených národů, Evropská unie, Světová banka, Mezinárodní měnový fond). O poskytnutí rozhodují členské země.³⁰

Nevládní neziskové organizace (Non-Governmental Organisations – NGO's; Non Profit Organizations): oproti vládní pomoci, která využívá prostředky ze státního rozpočtu, zaujímají tu část národního hospodářství, kde motivem činnosti není návratnost investic, ale spíše vůle a úsilí pomáhat. Zahrnuje širokou škálu dárců, nadací, charitativních organizací, dary právnických a fyzických osob. Zároveň představuje soubor institucí, které existují vně státní struktury a slouží „veřejným zájmům“.³¹

²⁷ Novinář, rozvojová pomoc a humanitární pomoc. Člověk v tísni, Praha 2007, s. 46.

²⁸ Bilateral Aid: dvoustranná pomoc. Rozvojovka.cz. 2013.

<http://www.rozvojovka.cz/abeceda-rozvoje/168-bilateral-aid-dvoustranna-pomoc.html>

²⁹ Například spolupráce v oblasti zdravotnictví, lékařských věd, vědeckotechnická spolupráce, dohody o vydávání, dohody o výměně a vzájemné ochraně utajovaných informací, spolupráce v boji proti trestné činnosti, korupci atd.

³⁰ Organizace jsou převážně dotované z členských států, proto o přerozdělování zpravidla rozhodují právě samotné členské státy.

³¹ Jednotná definice veřejného zájmu neexistuje. Za nejčastější vysvětlení lze považovat definici dle Waltera Lippmana: „dospělí lidé, chce se věřit, sdílejí shodné veřejné zájmy. Veřejný zájem se však u nich směřuje, a někdy je v rozporu s jejich soukromými a speciálními zájmy. Je-li tomu tak, lze říci, že veřejný zájem je zřejmě tím, co by si lidé vybrali, kdyby viděli jasně, racionálně, jednali nezaujatě a s dobrými úmysly.“ Vymezení a uplatnění veřejných zájmů se stává předmětem vyjednávání a politického střetu. Existují konflikty různých „veřejných zájmů“, vázaných na zájmy různých společenství či sociálních skupin.

Veřejné zájmy a veřejná politika. Veřejná politika; Martin Potůček.

http://www.martinpotucek.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=481&format=raw

Projektový přístup: souhrn konkrétních činností a úkolů, jejichž snahou je dosažení jasně specifikovaného cíle. Většina projektů má pevně stanovený rozpočet. Jsou potřeba lidské, materiální a nemateriální zdroje. Za postupné činnosti lze považovat: zahájení projektu (vymýšlení a výběr nejvhodnějšího projektového záměru), plánování (typ a objem práce), realizace, sledování a vyhodnocování realizace, uzavření projektu.³²

Sektorový přístup: uplatňuje politiky pro sektory lidské činnosti v následujících oblastech:

- společenských potřeb (policie, justice, armáda);
- rozvoj člověka (školy, kultura, zdravotnictví, sociální služby), poznání a informace;
- technická infrastruktura (doprava, energetika, vodní a odpadové hospodářství);
- privátní statky (bydlení, zemědělství);
- existenční jistoty (zaměstnanost, sociální zabezpečení, životní prostředí).³³

Dotace: podle zákona se dotací rozumí „peněžní prostředky státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu poskytnuté právníkem nebo fyzickým osobám na stanovený účel.“³⁴ Dotace je nenávratná forma financování z veřejných rozpočtů. Poskytnutí dotace je vázáno na předem stanovený účel, který musí příjemce dotace splnit. Poskytnuté prostředky se musí k určitému datu vyúčtovat.³⁵

Grant: „účelový příspěvek na veřejně prospěšný účel, který se obvykle získává ve veřejné soutěži na základě předloženého projektu.“³⁶ Další odlišnosti se objevují v rozdílném vnímání pojmu na jednotlivých kontinentech. Například v Evropě granty podporují vědecké, výzkumné a kulturní projekty, naopak ve Spojených státech amerických či Spojeném království granty zahrnují i dobročinnost.

Půjčka (úvěr): „je smlouva mezi věřitelem a dlužníkem o přenechání půjčované věci (nejčastěji peněz).“³⁷ Dlužník se zavazuje vrátit po uplynutí dohodnuté doby věc stejného druhu. Jako odměnu lze při peněžní půjčce dohodnout úroky.

³² Dále lze považovat za součást projektového přístupu tzv. „best practice“. Ten spočívá v porovnání toho nejlepšího, co dokázali ostatní v obdobných projektech.

Projektový přístup. 2011. Filosofická fakulta University Karlovy.
http://www.ff.cuni.cz/FF-8678-version1-8_projektovy_pristup.pdf

³³ NAHODIL, František. Veřejné finance v České republice. Aleš Čeněk, s. r. o., Plzeň 2009. s. 13-14.

³⁴ Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla) v platném znění. 2000.

<http://www.mfcr.cz/cs/legislativa/legislativni-dokumenty/2000/zakon-c-218-2000-sb-3443>

³⁵ Detail dokumentu. Komunitní portál účetních a expertů. Účetní kavárna. 2014.

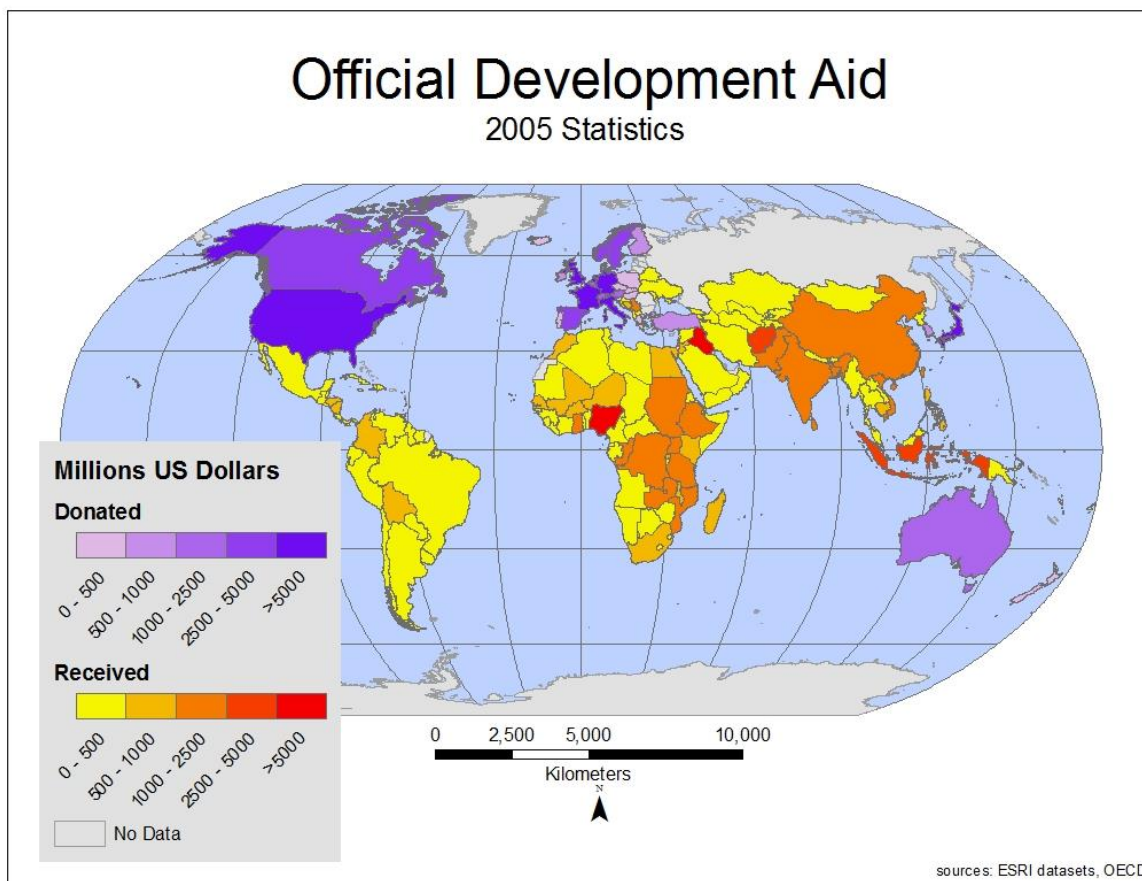
[http://www.ucetnikavarna.cz/archiv/dokument/doc-d8135v10788-dotace-granty-a-prispevky-poskytovane-nevydelecnym-organiz/?search_query=\\$source=34](http://www.ucetnikavarna.cz/archiv/dokument/doc-d8135v10788-dotace-granty-a-prispevky-poskytovane-nevydelecnym-organiz/?search_query=$source=34)

³⁶ Slova od G. Online slovník. 2013. <http://slovník.online-clanky.cz/g/strana-18/>

³⁷ Půjčka. Bezplatná právní poradna. 2009.

<http://www.bezplatnapravniportal.cz/online-zdarma/ruzne/pravnicky-slovník/8907-pujcka-definice-vysvetleni-co-je-to-pujcka-z-pravniho-hlediska.html>

Oficiální rozvojová pomoc (official development assistance, ODA): výši pomoci doporučila Organizace spojených národů na 0,7 % hrubého národního produktu.³⁸ Tuto pomoc poskytují nejen země zapojené do programu oficiální rozvojové pomoci, ale i další. Částky jsou často uváděny v absolutních číslech, avšak koeficient 0,7 %, tedy podíl oficiální rozvojové pomoci na hrubém národním produktu, vypovídá o intenzitě zapojení do rozvojové pomoci.³⁹

³⁸ Hrubý národní produkt, HNP, anglicky Gross National Product, GNP = celková peněžní hodnota finální produkce vyrobená za určité období (obvykle jeden rok) výrobními faktory ve vlastnictví rezidentů dané země. Hrubý národní produkt. BusinessCenter.cz. 1998.

<http://business.center.cz/business/pojmy/p1363-hruby-narodni-produkt.aspx>

³⁹ DUECKMAN, Samuel. Actual Patterns of Aid Distribution. Tracking International Development.

<http://ibis.geog.ubc.ca/courses/geob370/students/class09/spdueckm/aid.html>

Důvody pomoci

Důvody vzájemné pomoci mezi národy světa, mezi lidstvem jsou různé. Dva nejdůležitější důvody jsou etické a pragmatické. V etických je zakotvena myšlenka pomáhat, chránit, zlepšovat dosavadní podmínky, soucítit a jsou spojeny s náboženstvím. V jednotlivých učeních je spojena pomoc s vírou a vyznáním. Například v křesťanství prostřednictvím charity, v islámu almužnou a také hinduismus a buddhismus využívají ve svých učeních termín charita. Dalšími principy jsou lidskost, morálka, pomoc lidem v nouzi. Mimo jiné byla pomoc implementována do mezinárodních dokumentů a smluv.

Druhým jsou vedle tradice důvody politické, pragmatické a strategické. Pokud dárcovský stát pomůže ve správnou a potřebnou chvíli, je mu ten druhý zpravidla zavázán. Nehrozí konflikty, terorismus ani jiné nepokoje. Vlastně se tak zajistí ochrana dopředu, stát – dárce nemusí později přemýšlet o své obraně a ochraně. Je potřeba počítat také se souhlasem na straně příjemce.⁴⁰

Další dělení důvodů pomoci může být následující:⁴¹

- Strategické: země má v obdarované zemi další zájmy (nerostné bohatství, budoucí růst životní úrovně, počet obyvatel, strategická poloha státu).
- Komerční: jsou spojeny s medializací případu, tzv. „dobrá reklama“.
- Politické: podobný typ vládní moci a druhu režimu.
- Náboženské: obecně platí, že si pomáhají státy, které mají stejné náboženské přesvědčení.

⁴⁰ Výjimečným příkladem je Srí Lanka, která se po získání nezávislosti v roce 1948 snažila v průběhu padesátých let 20. století nepřijímat rozvojovou pomoc ze žádných zdrojů.
Stát, prostor, politika: vybrané kapitoly z politické geografie. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2000.

⁴¹ BABICKÝ, Tomáš. Role rozvojové pomoci v zahraniční politice: srovnání přístupů hlavních světových donorů. Masarykova univerzita, Brno, 2007. Diplomová práce.

Financování a formy pomoci

Humanitární a rozvojová pomoc je financována z mnoha rozdílných zdrojů, nejčastěji od států, mezinárodních organizací, nadací, neziskových organizací, jednotlivců a firem. *„Důležitým aspektem při navrhování humanitárních projektů je objem dostupných prostředků. (...) Mediálně zajímavé humanitární katastrofy se obecně setkávají s větším zájmem dárců z řad veřejnosti. Veřejné zdroje jsou oproti tomu určeny i zemím, kterým veřejnost tolik zájmu nevěnuje.“*⁴²

Důležité je zmínit i dobrovolníky, tedy ty, kteří bez nároku na honorář pracují a pomáhají. Mohou působit přímo v terénu, v kanceláři (kde pomáhají například s administrativou). Často vystupují odborně školení dobrovolníci, kteří mohou poskytovat psychickou podporu.

Jako základní formy pomoci jsou obvykle uváděny:⁴³

- Záchranářská pomoc: vyslání záchranářského týmu.
- Materiální pomoc: poskytnutí materiálního daru, který je v oblasti potřebný, nebo který je přímo vyžádán.⁴⁴
- Finanční pomoc.
- Poradenská a technická pomoc.
- Kombinovaná pomoc.⁴⁵

⁴² EMANUELOVÁ, Karolína; KOLÁČEK, Josef. Humanitární pomoc od A až do Z. Mezinárodní politika. 2011, 7, s. 11.

⁴³ Humanitární pomoc. Ministerstvo zdravotnictví České republiky. 2008.

http://www.mzcr.cz/Odbornik/dokumenty/humanitarni-pomoc_2168_1638_3.html

⁴⁴ Potraviny, léky, zdravotnický materiál, stany, příkrývky, ubytovací buňky.

⁴⁵ Příklad kombinované pomoci: žádost o materiální pomoc (poskytnutí krve a krevní plazmy, obvazový materiál) a současně žádost o posílení lékařského týmu (například vyslání odborníků záchranářského týmu, tzv. Traumatéam České republiky).

Historie humanitární pomoci v dnešním světě

Historie humanitární a rozvojové pomoci, alespoň z náboženského hlediska, je, jak už je výše zmíněno, velice dlouhá. Moderní humanitární organizace se obvykle tak dlouhou historií prokázat nemohou.

První zárodky oficiální pomoci vznikly v roce 1863 ve švýcarské Ženevě a položila je organizace Mezinárodního výboru Červeného kříže (International Committee of the Red Cross, ICRC).⁴⁶ V roce 1919 pak vznikla britská organizace Save the Children s mottem: „Nemůžeme bezbranné děti nechat vystavit psychické ani morální zkáze“.⁴⁷ Věnovala se celosvětové humanitární pomoci dětem, zejména těm ovlivněným první světovou válkou. Před druhou světovou válkou v roce 1933 vznikl na podnět Alberta Einsteina Mezinárodní záchranný výbor (International Rescue Committee, IRC), který pomáhal Židům utíkajícím z nacistického Německa. Později se vyvinul v jednu z největších světových humanitárních organizací.⁴⁸

V poválečném období se důležitými aktéry staly britský Oxfam a americký CARE.⁴⁹ Tyto organizace byly důležité i na poli humanitární pomoci. Dalším mezníkem v poválečných letech je vznik mezinárodního humanitárního práva (International Humanitarian Law, IHL). Toto právo tvoří principy a pravidla upravující prostředky a metody vedení válečného konfliktu a ochrany civilního obyvatelstva, nemocných a raněných vojáků a válečných zajatců.

⁴⁶ Mezinárodní výbor Červeného kříže. Český červený kříž, 1999, 2013 <http://www.cervenykriz.eu/cz/icrc.aspx>

⁴⁷ Originál: „We cannot leave defenceless children anywhere exposed to ruin – Moral or Physical.“ History. Save the Children. 2013. <http://www.savethechildren.org/site/c.8rKLIXMGlpI4E/b.6229507/>

⁴⁸ V průběhu let reagoval na potřeby lidí prchajících před konflikty a katastrofami v zemích po celém světě (např. Vietnam, Pákistán, Uganda, Chile, Demokratická republika Kongo, Afghánistán). Za více než 80 let Mezinárodní záchranný výbor stanovil vysoké standardy pro poskytování pomoci, ochranu dětí, poskytování zdravotní péče, dodržování lidských práv a hospodářskou obnovu.

Our History. International Rescue Committee. 2012. <http://www.rescue-uk.org/who-we-are/our-history>

⁴⁹ Charitativní organizace CARE pracuje v současnosti v 84 zemích a podporuje více než 1 000 projektů se zaměřením na rozvoj, humanitární pomoc a boj s chudobou.

About. CARE. 2013. <http://www.care.org/about>

Mezi hlavní nástroje ve sledované oblasti patří čtyři Ženevské konvence z roku 1949.⁵⁰ Ty byly roku 1977 doplněny dvěma dodatky.⁵¹

V roce 1971 začali fungovat francouzští Lékaři bez hranic (Médecins Sans Frontières, MSF)⁵² a od tohoto desetiletí humanitárních organizací stále přibývalo. Pomoc byla distribuována v různých částech světa. V rámci Evropské unie byl v roce 1992 pro zrychlení a zefektivnění humanitární pomoci založen Úřad pro humanitární pomoc (The Humanitarian Aid and Civil Protection Department of the European Commission, známý také jako European Community Humanitarian Aid Office, ECHO), který rozděluje zdroje prostřednictvím nevládních organizací a sleduje dopad humanitární pomoci na její příjemce. Snahy o zrovnoprávnění a dodržování lidských práv po celém světě jsou patrné a velice důležité i dnes.

Smyslem humanitární pomoci a rozvojové spolupráce je dosažení dlouhodobého udržitelného rozvoje. V praxi to znamená, že by se svět měl stávat lepším místem pro život všech. Organizace se snaží vymýtit extrémní chudobu a hlad, dosáhnout základního všeobecného vzdělání, podporovat rovnost pohlaví a zlepšovat postavení žen, snažit se snižovat dětskou úmrtnost, zlepšovat zdravotní péči o matky.

⁵⁰ Ženevské konvence byly sjednány a zároveň podepsány na Diplomatické konferenci, konající se roku 1949 v Ženevě. Daná konvence je tvořena následujícími úmluvami: Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli, Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil v moři, Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci, Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války.

⁵¹ Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (I. Protokol) a Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní povahu (II. Protokol).

⁵² Dějiny. Lékaři bez hranic. 2013. <http://www.lekari-bez-hranic.cz/cz/organizace/dejiny.php>